

Radunonza Generala PIS, 14-05-2014

Rapport dil president

Il rapport dil president ei ina tractanda statutarica. Cheu retscheveis Vus informaziuns sur dil prestau, dil tralashau, digl iniziou, sur las terradas e las victorias, las trumpadas ed ils plaschers, las frustraziuns e las speronzas dil davos onn.

Miu rapport sereferescha buca alla lavur mo dil president, mobein a quella dall' entira suprastonza. Ei fuss supievi da ludar, mo era fasierli da sludar sesez. Aschia succeda en miu rapport plitost ina numeraziun summarica ina valetaziun dils pli impurtonts fatgs digl onn da gestiun 2013/14.

- In fatg impurtont ei stau che la Surselva Romontscha ei puspei daventada idiomatica. Quei ei senza dubi il meret dalla PI. La premissa leutier ei denton la perschasiun nunballuonta da commembras e commembers stada, ils quals han schau negin dubi ch' els giavischan ina Surselva romontscha ch' ei representativa per nossa regiun. La majoritad idiomatica en Surselva ha puspei survegniu ina suprastonza ch'ei legitimada dad agir en num dalla populaziun. Igl equilibr democratic ei finalmein puspei vegnius restabilius.
- Ils cumbats giuridics ord cercels idiomatics han duvrau substantza, daners e persistenza. Buca il davos han ins stuiu impedir ina iniziativa cantunala dils RGists fundamentalists. Quella iniziativa fuss stada desastrusa buc mo per ils idioms mobein per l' entira Romontschia.
- Plinavon seigi numnau:
 - a) Las vischnaucas da Ruschein, Sumvitg e Trun en stretga accordanza culla PI han pretendiu dalla Regenza mieds d'instrucziun idiomatics. La Regenza ha denton refusau quella pretensiun. La frustraziun ei buca stada pintga ella Surselva e ha giu per consequenza d'ina nov'activitad en favur dall'intenziun dallas treis vischnaucas.
 - b) Aschia han el secund act 95% dallas vischnaucas sursilvanas ed in grond diember da vischnaucas engiadinesas intervegniu cun in'instanza viers la Regenza concernent la situaziun inacceptabla davart ils mieds d' instrucziun idiomatics ed il plan d' instrucziun 21. Tutta lavur da basa e preparatorica e l' entira coordinaziun ei succedida entras la Pro Idioms. In resentiu engraziell allas vischnaucas e tut lur representants che han susteniu quell' acziun en favur da mieds d'instrucziun per la scola romontscha e bilinga dalla Surselva e concernent il plan d'instrucziun 21 en consultaziun.
 - c) Actualmein ei aunc in recuors da geniturs en favur dall' instrucziun idiomatica pendants a Strassburg tier la cuort giudiciala europeica per dretgs humans. La Dertgira federala haveva renviu cun 3 encunter 2 vuschs las pretensiuns dils

geniturs. Il recuors stat en connex cun art. 32 dalla lescha da scola. Deplorablamein ei la proposta per quei artechel vegnida fatga pér il mardis endamaun el Cussegl Grond cuort avon la votaziun e quei da representantas e representants ord la Romontschia.

- d) Ils 29 da november 2013 ha la Regenza sin la numnada pressiuon dallas vischnauncas surdau alla Scol' aulta da pedagogia l' incarica dad elaborar in concept cumplessiv per mieds d' instrucziun idiomatics en stretga coolaboraziun cun representantas e representants dil Romontsch ed explizit dils idiomatichers. Il scopo primar dall' incarica ei dad elaborar in concept per l' ediziun dils mieds d' instrucziun idiomatics. Era vegnan las cundiziuns da rama finanzialas circumstrettas concret. L' incarica san ins taxar sco buna premissa per finalmein vegnir tier ils mieds d' instrucziun idiomatics.
- e) Igl ei vegniu vendiu rodund 1000 licenzas dil mied d' instrucziun ACCESS, procuraus da commembers dalla PI. Cheu engraziel jeu aunc ina gada allas numerusas scolastas ed als numerus scolasts dalla Surselva ed als responsabels che han creau in mied d' instrucziun da fetg aulta qualitat. Tonpli che tut quella lavur ei vegnida fatga senza indemnizaziun e pia ord spir engaschi era per ils idioms. Grazia ad ACCESS han ins ina gronda schanza da survegnir mieds ch' ein era conforms all' instrucziun moderna e conforma al temps.

Quei ei mo entgins patratgs dalla lavur. In fatg impurtont dalla lavur 2013/14 mereta denton da vegnir numnaus specialmein: Igl ei la oreifra collaboraziun denter la PIE e la PIS. Quella cooperaziun funcziunescha a moda exemplarica. Jeu taxeschel quei sco grond success, era per igl onn vargau. Nos adversaris han mo spitgau e prognosticau ina ruptura denter quellas duas gruppaziuns. Segir fuss quei stau l' entschatta dalla fin per il moviment idiomadic. Mo lur desiderau giavisch perfid ei legreivlamein buca daventaus realitad. Gia dall' entschatta enneu han ils exponents dil rg profetisau gia a cuort termin in' uia ideologica denter Engadina e Surselva. Els savevan che quei fuss stau la mort dil moviment idiomadic. Lur giavisch cativ ei legreivlamein restaus in' utopia. Las duas suprastanzas vegnan a dar tutt' atenziun dad era egl avegnir buca periclitat quella convivenza harmonica denter la PIE e la PIS, laschond dad ina vart tuttas divergenzas historicas che han impediù memia ditg bunas relaziuns denter Engiadina e Surselva.

Quei ei stau il rapport sur dil vargau. Jeu lessel aunc dar in sguard el futur. La PIS sa con impurtonta che la posiziun dils idioms ei per il futur dil romontsch insumma. Lubi pia entgins paucs paratgs programmatics:

La questiun dils idioms resp. RG ei ina caussa redundanta ed in "circulus vitiosus". Quei vul dir: ina caussa evokescha l' altra. In' emprema decisiun determinescha ina secunda, in pass diregia gia il proxim. Leutier la suandonta ponderaziun:

- Il scopo primar dalla PI ei vinavon: da cuntenscher e mantener pils idioms ina posiziun silmeins equivalenta a quella dil rg, tut sebasond sin il Memorandum e la cunvegnientscha da convivenza elaborada comunablamein. Leutier drova ei mieds d' instrucziun idiomatics. Quella pretensiun ha emprema prioritad ed ei conditio sine qua non.
- Per cuntenscher quei drova ei il support dallas instituziuns e buca il davos ils mieds finansials dil maun public. Quella dependenza ei cheu e selai buca discutir naven. Tgei pia far en quella situaziun?

- Nus duvrein en la scena politica ed els gremis che sefatschentan e decidan en fatgs da scolaziun acturs che representan nossas ideas e sustegnan nos scopos. Quei sto valer sin palancau communal, en nos gremis cantunals, mo era per ils parlamentariss federalis. Mintga actur sin palancau politic che muossa buca claramain colur, che fa la giatta morta e sezuppa davos arguments bigots e hipocraticis, duei buca saver quintar cul sustegn dils idiomatichers romontschs.

In ultim patratg:

- Igl ei evident ed enconuschent che era la Lia Rumantscha basegna ina restructuraziun e refurma instituziunala. Quella sto vegnir, era sche biars vivessan vinavon bugen cun la fuorma existenta, la quala ei denton ni cementada ni secumprovada. La structura ei problematica, ferton che la cooperaziun cun il gremi operativ dalla LR ei stada fetg buna.
- Era en l' uniun tetgala drova ei commensuradamein la vusch, la forza e l' ideologia dils idiomatichers. Il temps nua ch' ils RGists han ina intoleranta predominanza da monopol sto ir a fin. Sche nus lein quei ed agin consequent, lu savein nus era contonscher quei.

Cun quei patratg termineschel jeu miu rapport presidial pil 2013/2014. Jeu fetschel quei cun engraziar, en emprema lingia a mias premuradas consuprastontas ed als engaschai consuprastonts. Els fan endinadamein lavur fritgeivla. Jeu engraziel era a Vus commembers. Da Vossa fideivladad dependa il futur dils Pro Idioms. Ed jeu engraziel a tuttas personas en instituziuns politicis e culturalas che han dau support per nos idioms. Jeu sundel perschuadius che la raccolta sa vegnir menada a casa. Denton: igl ei pér primavera, ed il temps da raccolta, igl atun lai aunc spetgar intec. En quei senn engraziel jeu per Vossa atenziun.

Sco finiziun da miu plaid presidial lessel jeu aunc commemorar nossa cara consuprastonta Brida Sgier Gartmann che ha bandunau nus igl onn vargau. Ina malsogna maligna ha terminau memia baul sia cuorsa terrestre. La Brida era en suprastonza ina persona cun oppiniuns claras e francas e cun in giudicat fundau. Ella mantenin nus en memoria sco concarstgaun beinintenziunau e beinvulent. Ch' ella possi ruassar en paisch. Jeu supplicheschel Vus da sesalzar per in cuort memento.

Jeu engraziel.